

Գ. Ա. Ղ. Տ Ն Ի Ք

Տաճարին մէջ, ուր ջահերն առկայծեցան մեղմօրէն
 խունկին ծաւի քողին տակ որ մութին մէջ կը դողայ,
 Բազկատարած, հոգեզմայլ ես առանձին եմ ահա,
 Ու կը սպասեմ քու դարձիդ Հայցումի լուռ ճամբայէն:

Դուն պիտի գաս, և ձայնիդ անհուն կշռոյթը կարծես
 Ներդաշնակած է մարմար սիւներն իրենց արուեստով,
 Դուն մըտերիմ և աստուած, դուն բարեգութ, հոգետեհ,
 Պիտի ժպտիս, հայրական ո՛վ կերպարանք լուսաթով:

Եւ շրթունքիդ բառերէն պիտի ծաղկին երկինքներ,
 Եւ ձեռքերուդ համբոյրէն իմ շրթունքներս պիտի զգան
 Արեւին կրակը վըճիտ, ո՛վ Առաքեալ ոսկեհեր,
 Պատմունանիդ ծալքերուն մէջ պահուեր է լուսընկան:

Թեքեա ինծի պիտի 'սես որ պատրանք է ամէն ինչ,
 Եւ երեւոյթն է միայն տեսիլքը մեր հոգիին,
 Շղթայակապ երազ մ'է կեանքը. հայլի մըն է ջինջ
 Տիեզերքն ուր լուկ ըռպէ մը պատկերները կ'անցնին...

Եւ ես արդէն համակերպ, առանց խօսքի, արցունքով
 Պիտի յայտնեմ իմ սրտիս ուրախութիւնն անսահման,
 Որովհետեւ ծնրադիր՝ պիտի գտնեմ ոտքիդ քով
 Անհուն խորհուրդը կեանքին՝ որ ցոլացունէ է մահուան...:

ԱՐՄԵՆ ԻՐԱՅԻՄ

ԱՅԼԵԻԱՅԻՔ

Ա Մ Ո Ւ Ն Տ Ս Ո Ն Կ Ը Պ Ա Տ Մ Է

Իր դէպի անճամօթը սաւառնումը եւ սառոյցներու դէմ ունեցած գերմարդկային մարտը

(Շարունակութիւն տես Բազմավէպ 1925, էջ 278)

ՏԱԳԵԱՊԱՆԻԾ ՎԱՅՐԿԵԱՆԸ

Ռիսըր-Լարսըն և Տիթրիչըն մեկնատե-
 ղին կը սահմանեն, կը սկսինք սառնեղէն
 կոյտերը մէկդի դնելու տաժանելի գործին,
 Յունիս շին ամէն ինչ պատրաստ է. թէպէտ
 օդը բարեխառնութեան մեղմութիւնը սա-
 ոին բեկանելուն դիրութիւն կ'ընծայէր. և
 ստուգիւ փորձն անյաջող կ'երթայ, քանզի
 սաւառնակի ծանրութեան տակ սառը կը

խորտակուի ու ջուրէն դուրս կը ցցուին ա-
 նոր կտորները, Գիշերը զննութեամբ կ'անցը-
 նենք, ժամը մէկին սաւառնակին դէտը Ռի-
 սըր-Լարսընը կը կանչէ, սառոյցը սկսած
 էր դէպի գործիքը յառաջանալ, ամէնքս
 ալ կ'արթնանք ահագին դղրդումէն: Սա-
 րոյցը սաւառնակը սեղմած է և կազմածը
 ճնշման տակ կը ճարճատի ու կը հեծէ,
 և երկաթեայ կողերը տեղիք կու տան:
 Ապահովաբար սաւառնակը կը կորսնն-

ցնենք : Էլլավորթի, Տիթրիչսըն, Ֆիօչ և
ես, շնչասպառ սաւառնակին մէջ եղած
պարաւր և հանդերձանքը կը փոխադրենք,
մինչ Ռիսըր—Լարսըն և Օմսուլ կացնի
հարուածով կատաղորէն սառը կը ջախ-
ջախեն հոն՝ ուր աւելի է ճնշումը : Քանի
մը վայրկեան վերջ կը յաջողին ճնշումը
նուազեցնել, ու մեր համարումը ճիշդով՝
սաւառնակը կ'ազատի, բարեբախտաբար
սառնեղէն պատին գլխաւոր մասը այլևս
չի յառաջեր :

Յունիս երեքին մեկնելու համար նոր
դաշտավայր մը կը հարթենք, բայց ան-
բաւական է գործիքին շարժման և բար-
ձրանալու պղծան փորձիկ միջոցը : Սիրտ
չենք ընէր հոն մնալ, նոր ապաստանարան
մը կը փնտռենք, կ'ուզենք 24 թիւին ցով
երթալ վաան զի հոն սառը աւելի քիչ կը
շարժի, և ազատ ջուրի միջոցն աւելի ըն-
դարձակ է, այնքան որ կրնայ իբրեւ մեկ-
նակէտ ծառայել, ունենալով իր շուրջը
200 մեզր երկայնութիւն : Ռիսըր—Լարսըն
ծայրագոյն խոհեմութեամբ սաւառնակը
յառաջ կը մղէ, որպէս զի գործիքն ա-
զատէ, բայց նեղ կէտի մը խորտակուելու
վտանգին կ'ենթարկուի, ճնշումը այնքան
հզօր է որ քանի մը տեղեր ճմլած են :

ՏԱՐԱՊԱՅՄԱՆ ԽՈՆՔԱՆԻ ԵՒ ՀՍԿՈՒՄՆ.

Ռիսըր—Լարսըն կը փորձէ մօրօք երա-
գել, յանկարծակի սաւառնակը կանգ կ'առնէ
չնախատեսուած ու վտանգալից կիրճի մը
մէջ : Կը խոյանանք սառը խորտակելու
որովհետեւ կ'ըմբռնենք որ կենաց և մահու
հարց է : Ռիսըր—Լարսն սաւառնակի ա-
զատելուն՝ ըստինքակ արագութեամբ առաջ
կը մղէ զայն :

Մեն յոյսով կը սկսինք առջնելիս եղած
հարթավայրը շտկել, ընդարձակել : Ահա-
գին աշխատութիւն է, որովհետեւ 300
մեզր երկայնութեամբ հարթավայրը սա-
ռոյցին անհեթեթ և ցցուն կտորներով ծած-
կուած էր : Առաւօտեան ժամ երկուքին կը
սկսինք աշխատիլ մինչև գիշերը, մինչև որ
գոհացուցիչ կերպով կը մաքրուի : Բոլոր
այս ժամանակամիջոցին մէջ կը ջանանք

սաւառնակի ցոռը սառի ճնշումէն ազատ
պահել, բայց ամէն մեղրին սառը կը կրծ-
կուի գործիքին տակ : Կը կտրենք, կը սղո-
ցենք, կը կտրկտանք մինչև որ սրահակի
պէս բան մը կը ձեւանայ նաւու ողնա-
փայտին տակ :

Վերջապէս 25 թիւ սաւառնակը փրկուած
է : Մինչ գտնութեան շունչ մը կ'առնենք,
ահա դարձեալ սառոյցի խողով կտոր մը,
նոր պատուար մը կը կազմէ : Նոյն գիշերը
24 թիւը, չկարենալով սառի ճնշումէն
փրկել՝ ծանր կերպով կը վտանգուի : Յու-
նիս հինգի գիշերը շատ քիչ քնացանք :
Կ'որոշենք մինչև յունիս 15 ապասել,
յետին որոշողութիւնը առնելու համար :
Կամ թողլէի 25 թիւը և քաշելով Գու-
լումպիս գլուխն երթալ, և կամ հոս մնալ
յուսարով կարենալ թռչիլ պաշարեղէն-
ներու ապառնէն տառջ :

Այս որոշողութիւնը ամենէն ծանրա-
կշիռը պիտի ըլլար : Ռոհիկը անձգուելու
երեք կրկնեփի վերածուած է . ընդհակա-
ռակն, քաքաօն առատացած է դգալ մը
կաթի փոշով և մալտակաթի տապը ըլիթ-
ներով, որոնք կը թուին թէ զօրացուցիչ
են : Բարոյական ուժերնիս լաւ է, աշխա-
տութեան տառն կը շաղակրատենք և կը
զուարճանանք :

ՍԱՌԵՐՈՒ ԽԵՌ ՓԵՐՈՒՄՆԵՐԸ.

Յունիս հինգին Ռիսըր—Լարսըն ու Տի-
թրիչսըն բալխիբով արշաւանք մը կատա-
րեցին թռչելու համար աւելի ընդարձակ
տեղ մը փնտռելու նպատակով . որով-
հետեւ այլևս անօգուտ էր երկարօրէն սա-
ռոյցին հետ մաքաւելը, վաան զի մէկ կող-
մէն հագիւ կը բանանք, կը մաքրենք, միւս
կողմէն դարձեալ կը գոցուի : Հիմայ ան-
ընդհատ հոծ մշուշի մը մէջ կը գտնուինք,
ամենադժուարին է իրարու հետ յարա-
բերութեան մէջ մնալ :

Ռիսըր—Լարսըն և Տիթրիչսըն կէտ մը կը
հասնին ուր արեգակը պատառուածքէ մը
կը լուսաւորէ հեռուն 500 մեզր լայնու-
թեամբ ջրանցք մը, զոր կարելի է ջրայ-
նամբու մը վերածել, և կը սկսին վերա-

ծելու, բայց ամբողջապես մատախլապատ է: Ճիշդով կը դառնան ընկերներունը՝ իմացնելու թէ կարելի էր սաւառնակը հոն փոխադրել որ, ութհարիւր մեղր հեռու էր մեր գտնուած տեղէն: Կ'ենթադրեմ որ երկու օր պէտք է գործիքի փոխադրութեան համար: յոյսերնիս կ'արծարծի: Յունիս վեցին մերձակայ ջրանցքի մը վրայ բաւական տառ չ'երթանք, բայց գիշերը երբ կը վերադառնանք՝ նորէն ձեռքած է սառը: Ուտելու ժամանակ չկայ, սառը սաւառնակին ցուկը կը սեղմէ, մօրօնները կը բանեցնենք ու սաւառնակը կը յաջողի քիչ մը բարձրանալ մեր պարտաստած գառի վայրին հասնելու չափ: Մեզ շնորհած բախտին համար՝ Երկնքի շնորհակալ կ'ըլլանք: Բայց այն ինչ տեղոյն վրայ կը դառնանք ճամբան բանալու, սառը վերջստին կազմուած է: Մինչ սառը կը շարունակէ 25 թիւ գործիքը սեղմել, մենք մեծ աճապարանօք ճամբայ կը շինենք:

Նկատի առնելով վերջէն գալիք ապագայ ծանր աշխատութիւններն՝ ընթերցին համար անձ գլուխ 40 կրամ միւս աւելի կը տրուի:

Յունիս եօթնին՝ երեք մեղր հաստու թեամբ սառնեղէն՝ պատի մը մէջ որ ճեղքուածքի մը վրայ կամուրջ կը ձեռքնէր, անցք մը կը բանանք: Արտարանօք կը քշենք սաւառնակը կամուրջին վրայէն որ շատ դիմացկուն չէր: Սաւառնակի թեւերուն անցնելու բաւարար միջոց չկայ, մենք ո՛չ ուժ և ո՛չ ալ ժամանակ ունինք ամենա հարկաւորէն աւելի սառը խորտակելու: Բարեբախտաբար գործիքը կը յաջողի անցնիլ մերձաւոր սառնեղէն դաշտը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԱՐՈՒՄՆԵՐ ԵՐԵՎԱՆԻ ՕՐԸ.

Յունիս ութին կ'ուզենք մեկնիլ, սակայն կը բռնադատուինք մէկդի նետելով հարաւի հովին հետ եկած տաղտկալի և թոյլ ձիւնը, տառնեկու մեղր լայն ու վեցհարիւր մեղր երկայն ճամբայ մը բանալ, որպէս զի գործիքին տակը ողորկ, սահուն սառը ըլլայ: Այսպէս լիարդս ձեռք կը զարնենք ուղին բանալու միշտ դէպի առաջ, հետզհետէ

հանդիպելով փորձիկ ճեղքուածներու, որոնք եթէ անտես մնային՝ պիտի կարենային մեր չուն խափանել:

Կը սկսինք սառը ծծծել, կոտրել հարթ թելու համար. յունիս տառնեկուքին և տառնեկներին կը ջարդենք, կը ջարդենք, կը ջարդենք: Աշխատութեան միջոց կը նշմարենք որ երկու վայրի բաղեր և կարճաթիւ մը դէպի հիւսիս-արեւելք կը թռչնէին: Յունիս տառնեկներէն, արդէն հինգ հարիւր մեղր ճամբայ բացած ենք, առաջինիս նոր ջրանցք մը կը բացուի ջուր դուրս ցայտելով ճեղքերէ: Գործիքը շարժման մէջ դնել կ'աշխատինք, բայց զարկը չափազանց տկար է. այն ատեն նաւէն դուրս կը նետենք ինչ որ աւելորդ կը թուին լուսանկարի գործիքներ, զգեստներ, հրացաններ, բալիսթներ, կերակրեղէններէն մաս մը, կտաւէ մակոյկ մը, Էս հրացան մը կը պահեմ Միքայելընի թռչունները որաւու համար: Այսպէս ծանրութիւնը 1900 քիլոյի կ'ընէ:

Մեկնելու նոր փորձ մ'ալ կ'ընենք, բայց չենք յաջողիր՝ ճամբուն վիճակին և քամիի պակասութեան համար: Տասնը հինգ յունիսը ճակատագրական որոշումի օրն է: Բարեխառնութեան աստիճանը զրոյն է: Երեք գիծ վար կ'ընեն:

Հարաւ-Արեւելեան ցուրտ հովիկ մը մեր կացութիւնը կը բարուրէ, կը մոտենք սաւառնակ, ամէն ոք իր տեղը կը զբաւէ, ու մեքենաները կէս ժամուան շարժումով տաքցած լաւ կը գործեն:

ՎԵՐԱԴԱՐՈՒՄ Ի ՄԵՐԻՆԵՐԻՆԸ

Մինչ սաւառնակը մեղմօրէն դէպ առաջ կը սահի, ամէնքս ալ կը զգանք որ գերազոյն վայրկեանի մը մէջն ենք:

Ռիսքը-Լարսն կը զգայ որ թռչիլ փորձելու մեծ նարաւորութիւն կայ: Կը յիշենք իրեն որ ամէն վայրկեան սառը կրնայ կոտրիլ և նաւուղիդ սառուցեալ մակարդակին անհարթութեանց, որ ընթացքն երազելու արգելք կ'ըլլան, ուշադիր պէտք է ըլլայ:

Հարիւր, երկու հարիւր, երեք հարիւր

մեղր կ'ընթանանք միշտ աւելի մօտենալով ճամբուն ծայրը, սակայն առանց կարենալ երազութիւնն աւելցնելու, այնուհանդերձ վերջերք բաւական կ'ըլլայ սառնեղէն սրահակի մը վրայէն ցատքելու և ապա թոյլն առնելու:

ՓՐԿՈՒԱԾ ԵՆՔ.

Վերջապէս օդին մէջն ենք: Դիւրին է մեր զգացումները գուշակել. վստահ մեք ենաներուն վրայ՝ այլեւս վերադարձած կը նկատենք զմեզ: Տիթրիչսըն կը սաւառնի՝ դէպի Հինլորէնի նեղուց ուղղելով իր թոյլքը: Հարաւ-Արեւելեան քամին է տիրողը, հոծ մշուշով մը՝ որ կը ստիպէ զմեզ ի սկզբան հարիւր մեղր բարձրութեան վրայ մնալ: Մշուշէն վեր բարձրացած՝ կրնանք արեգակնային կողմնացոյցը գործածել:

Տիթրիչսըն ըստ կարելոյն ստէպ կը կատարէ ուղղութեան վրայ զննութիւններ ու ցոյց կու տայ Ռիսըր-Լարսընի ընթացքի ուղղութիւնը:

Հիմայ հազար մեղր բարձրութեան վրայ ենք: Քիչ մը յետոյ մշուշն ըլլորովին ազատ, մեքենաները սքանչելապէս կը գործեն: Ռոնէրկնիս սպառած է տուրմ, թէյ, կրկնեփ կը լափենք: Հարցն այն է թէ կնդրիտը (պենզին) պիտի բաւէ: Օմտալ որ բաշխումին կը հսկէ, միշտ Ռիսըր-Լարսընը տեղեակ կը պահէ կացութեան, մինչդեռ սպառումը որ Տիթրիչսընի հակակշիռին տակն է, ցոյց կու տայ թէ ապահովապէս պիտի կարենանք մեր սահմանեալ տեղը հասնիլ:

81°, 83' զուգահեռականը անցնելով, մշուշի խափ մը մէջ կը մտնենք. ալ ցամաք երկրի կը մօտենանք, այլ ևս մշուշէն վեր չենք բարձրանար, որպէս զի զահվիթական էջի մը չընադատուինք

առանց գիտնալու ո՛ւր, ու կնդրիտն ալ չսպառի:

Լոյսը բաւական է սաւառնակն այն կողմը դարձնելու՝ ուր ցամաք երկիր կը նշմարենք: Մշուշը հետզհետ կը թանձրանայ,

Քեռոսիտյոզ Ռիսըր-Լարսըն

կտոր մը տեղ 5-10 մեղր բարձրութեամբ կը սաւառնինք հոծ մշուշի մէջ: Ապա բովանդակ երազութեամբ կը սկսինք քիչ քիչ աւելի բարձրանալ, հեռուն Սրիցպերկընի լեռները կը տեսնուին:

Դէպ ի բռն սաւառնումը իր վախճանին հասած է: Յուրտ ըլլալու չափ զով հովիկ մը Հինլորէնի նեղուցէն դէպի բացեր կը փչէ:

վերջին ԱՐԿԱԾԸ.

Չուն դէպի Հիւսիսային Գլուխ ուղղուած է ըստ կարելոյն փութով ցամաք հասնելու համար: Սաւաննուի վերջին պահուն, Ռիսըր-Լարսն կ'անդադարաւորապէս հաստատութեան ղեկերը հետզհետէ աւելի դժուարութեամբ կը շարժին. բաց ծովն իջնելն արկածալից է, ուստի կը շանայ կըրցածին չափ առաջ վարել: Ֆետչ և Օստալ կ'աշխատին աւրուածին պատճառը գտնել, բայց թռչելու ժամանակ կարելի պիտի չըլլայ շտկել: Հուսկ ղեկերը բոլորովին անգործածելի կը դառնան, այն ժամանակ Ռիսըր-Լարսն երկայնութեան ղեկերը ձեռք կ'առնէ: Սակայն հակառակ ցամաքին այնքան բռնացեր է և այնքան կատաղի որ անկարելի կ'ըլլայ շարունակել, հարկ է ծով իջնել: Մենք հինգերորդին սեղանատան բաժնին մէջ կը քաջուինք, որպէս զի ցոռկը ջուրէն վեր բռնենք: Երեսուն վայրկեանի չափ մրկեալ ծովուն վրայ մնալն յետոյ, որ նաւաւղին քաջութիւնը խիստ փորձի մ'ենթարկուեցաւ, Հիւսիսային Գլուխն կը հասնինք: Փոփերնիս հագիւ հագ հարկը լիղը կ'ըզրիտ մնացած էր, որ սովորական պայմաններու մէջ, Հոպպի նաւուն հետախուզավայրը կրնար հասցընել:

ԱՍՏՈՒԾՈՑ ԵՆՈՐՀԱԿԱՎ Կ'ԸԼԼԱՆՔ.

Յամաք երկիր երկրորդ անգամ ոտք դնելն այնպիսի զգացումներ կ'արթնցնէ մէջերնիս որ դժուարին է նկարագրել: Ամէնքս ալ Աստուծոյ շնորհակալ կ'ըլլանք չորս քաթթ մահուան դէմ մղած մարտին մէջ մեզ պարգեւած օգնութեան համար: Կը նախաճաշենք գաւաթ մը քաքառով և երեք կըրկեփով, զի քաղցը իր ներկայութիւնը զգալ կու տար: Բրիտանի վառարանը պատրաստ էր մեզի ճաշ մը պատրաստելու, երբ մեզմէ մէկը ձկնորսի նաւու մը հոն ըլլալը կ'իմացնէ: Ամէնքս ալ սաւառնակին եզերքը կը վազենք բարձրագոյն աղաղակներով: Պալսֆօրդէն եկող Սիօյիվե է, Նիլս վօլան նաւապետին հրա-

մանատարութեամբ, որ անհուն զեղումով մը զմեզ ներս կ'ընդունի:

Յունիս 19ին ժամը մէկին վերջապէս Գինկսպէյ կը հասնինք, ուր կը գտնենք Հիյմալ նաւը, Հոպպին և երկու սաւառնակներ: Գինկսպէյի ածուխի ղեկերու թեան տեսուչը, Գնուցըն, անմիջապէս ջակալը, ճշմարիտ արբայավայել ընդունելութիւն կ'ընէ, որուն հիւրասիրութիւնը լաւու չափ կը յուզէ զմեզ:

ՌԱՍՏ ԱՐՈՒՆՏՈՐՆ

Թրգմ. Հ. ՄԱՐԿԻՆՆ ՈՒՐՈՒՆՏԻՆ

ՔԱՆՈՎԱՅԻ ԱՌԻԻԾԸ

Ս. Պետրոսի (Հոովմ) այցելուները անշուշտ կը յիշեն այն երկու առիծները — մին քուն, միւսն արթուն — զորս Քանովա՝ Մաքսիմով Պապին մահարձանին պահապան դրեր է:

Այն հանճարը որուն զլուխ — գործոցներէն են այդ զոյգ մը առիծները, զարմանալի հակամիտութիւն մ'ունեցաւ դէպի առիծը:

1823ին, վենետիկեան տարեցոյց մը, Քանովա վայի մահուան տարեդարձին՝ այս միջադէպը կը պատմէ: Վենետիկոյ Ֆալիեր պատրիկ ընտանիքը մեծ խնոյք մը կու տար. երբ խոհարարն անճրկեր էր թէ ինչ պատկեր կամ ձև դնէ աղանդերին մէջ տեղ, Քանովա, որ հագիւ 13 տարեկան էր դիպուածով հոն գտնուելով այդ նեղ պարագային՝ անմիջապէս կարագէ առիծ մը շինեց այնպիսի ճարտարութեամբ որ բազմապիսեան զմայլեցան:

Ասիկի՝ Ֆալիեր ծերակուտականը, որ գիտութեան և արուեստի սիրահար մ'էր, իր խնամքին տակ առաւ զանի և այսպէս սկսաւ փայլել հորիզոնին վրայ Քանովայի փառքին աննման արեգակը:

